

1994 INBJÖDS BERNDT av Grafiska Sällskapetets styrelse att representera dem under en resa till Mexiko. Deltagare var Grafiska Sällskapetets styrelse och några grafiker som tidigare besökt landet. Det var en kontaktresa med svenska konstnärer som var verk-samma i Mexiko.

Det här blev en resa fylld av möten och framför allt av ett land och en kultur som på många, ja nästan alla, sätt var olikt Sverige.

Berndt ansträngde sig att sätta sig in i hur den inhemska kulturen före spanjorernas erövringar och härjningar varit och hur den tog sig ut i konst och arkitektur från den tiden. Han tecknade mycket. Gruppen besökte historiska byggnader vars planer, rum och dekorationer gjorde starka intryck. Resan gjorde att han också kom att intres-sera sig mycket för den mexikanske konstnären José Guadalupe Posada (1851 – 1913). Denne var regimkritisk konstnär som helhjärtat engagerade sig och sin konst i den folkliga politiska kampen. Han är särskilt förknippad med en motivkrets kring äldre in-diankultur. Internationellt är han kanske mest känd för sina bilder med anknytning till de dödas dag, som i Mexiko inte är en dag då sorgen bejakas utan snarare ett firande av de dödas återkomst. En återkomst likt det återtagande av den politiska makten han önskade. Posadas konst blev en brygga mellan olika tider på ett sätt som intresserade och inspirerade Berndt.

Mexikoresan gav många avtryck i Berndts konst. Han tog intryck av Posadas sätt att jobba med bilder och framför allt av de både till form och innehåll starkaste bilderna, flera med döden som motiv.

José Guadalupe Posada (1851 – 1913)

Aztekisk krigare, träsnitt, 1990-tal, 80 x 60 cm

EFTER HEMKOMSTEN FRÅN MEXIKO gjorde han ett antal bilder i olika tekniker. Mest anslående är kanske de blad i stora format, ca 1,5 x 2 meter som han gjorde i Ateljé Larsens storformatspress.

Efter en del provtryckningar var Berndts Pyramid det första blad som trycktes i den för svenska förhållanden unika pressen som hanterade papper på 1,5 x 2 meter. Motivet har formen av ett stort och stiligt klippark vars tvådimensionella former skulle kunna klippas ut och monteras till en pyramid. I centrum, och det som skulle bli pyramidens golv är bilden av en olmek. Pyramidens sidor har motiv ur mexikansk förhistoria. En del av motivet är processat med hjälp av en dator. Att trycka det här stora bladet i flera färger var ett grannlaga och komplicerat arbete som krävde noggrann planering och millimeterprecision. Både Berndt och Ole Larsen var imponerade av pressens kvaliteter som möjliggjorde ett så stort och stiligt blad.

Ett annat av de stora bladen som trycktes i storformatspressen i Helsingborg var det som heter Under Posadas hatt. Mästertryckaren Ole Larsen i Helsingborg var vid den här tiden den enda i landet som kunde trycka ett så stort blad. Den här tekniskt krävande bilden kan ses som en hyllning till mästaren Posada. Den är gjord i en blandning av två grafiska tekniker. Själva hatten som är central i bilden är gjord i litografisk teknik. Resten av kompositionen är ett träsnitt. Den är alltså tryckt två gånger. Men det var värt besväret. Mötet mellan den blåtonade hatten och träsnittet med sina mörkt ådrade toner i den slagkraftiga bilden är effektivt.

Alhambrasviten

I BÖRJAN AV TVÅTUSENÅLET reste Berndt och hustru Margot till Granada i Spanien. Där fick han möjlighet att studera det stora borg- och palatsområdet Alhambra, unikt bevarad byggnad i islamisk arkitektur. Alhambra uppfördes i huvudsak av den moriska Nasriddynastin från 1250-talet till 1300-talets slut. Morerna avbildade som regel inte människor och djur, men arbetade med ett speciellt symbolspråk i byggnaderna som fascinerade Berndt.

Efter hemkomsten började han att bearbeta sina intryck från resan konstnärligt. Resultatet blev bl a en stor svit med stora grafiska blad som fick namnet Alhambrasviten där han gestaltade sina bildminnen från vandringarna genom de märkliga byggnaderna.

Ett motiv han jobbade med var den port man går in igenom. Han jobbar i kompositionerna med de former som bildas av rum, rytmer och mönster. Det fanns rinnande vatten i några byggnader. Berndt gjorde kopplingar till sitt fiskeintresse och gjorde några fiskformer. Han tog tillvara intrycken av mönstren på väggar och tak. Geometrin bröts ibland av organiska former och det levande vattnet. Samma former återkommer i de olika bladen men varieras i färg och placering.

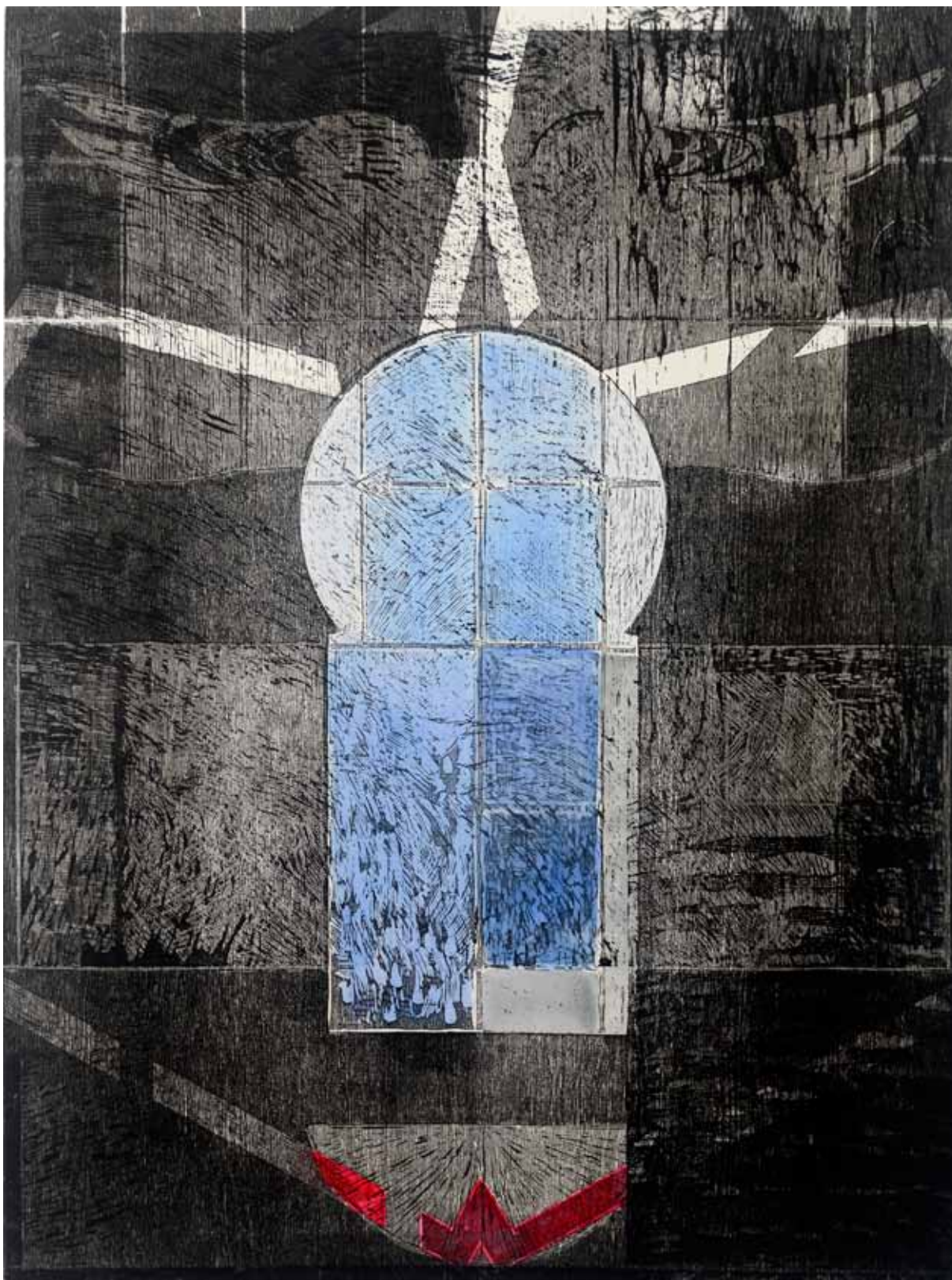
Alhambrasviten blev träsnitt i stort format. De fick tryckas med två stockar. När formaten var så här stora fick stockarna bli tryckplattor av träfiber. Han fick bygga en ram till tryckplattorna och kunde sedan trycka i sin koppartryckspress. I några av bladen finns färginslag som han målat i akryl. Bilderna får sin speciella känsla och uttryck genom att han jobbat mycket med variationer i svärta och gråskala och spelet mellan varm och kall svärta.

De sobra bladen vinner mycket i de dialoger som uppstår när de kan ses tillsammans.

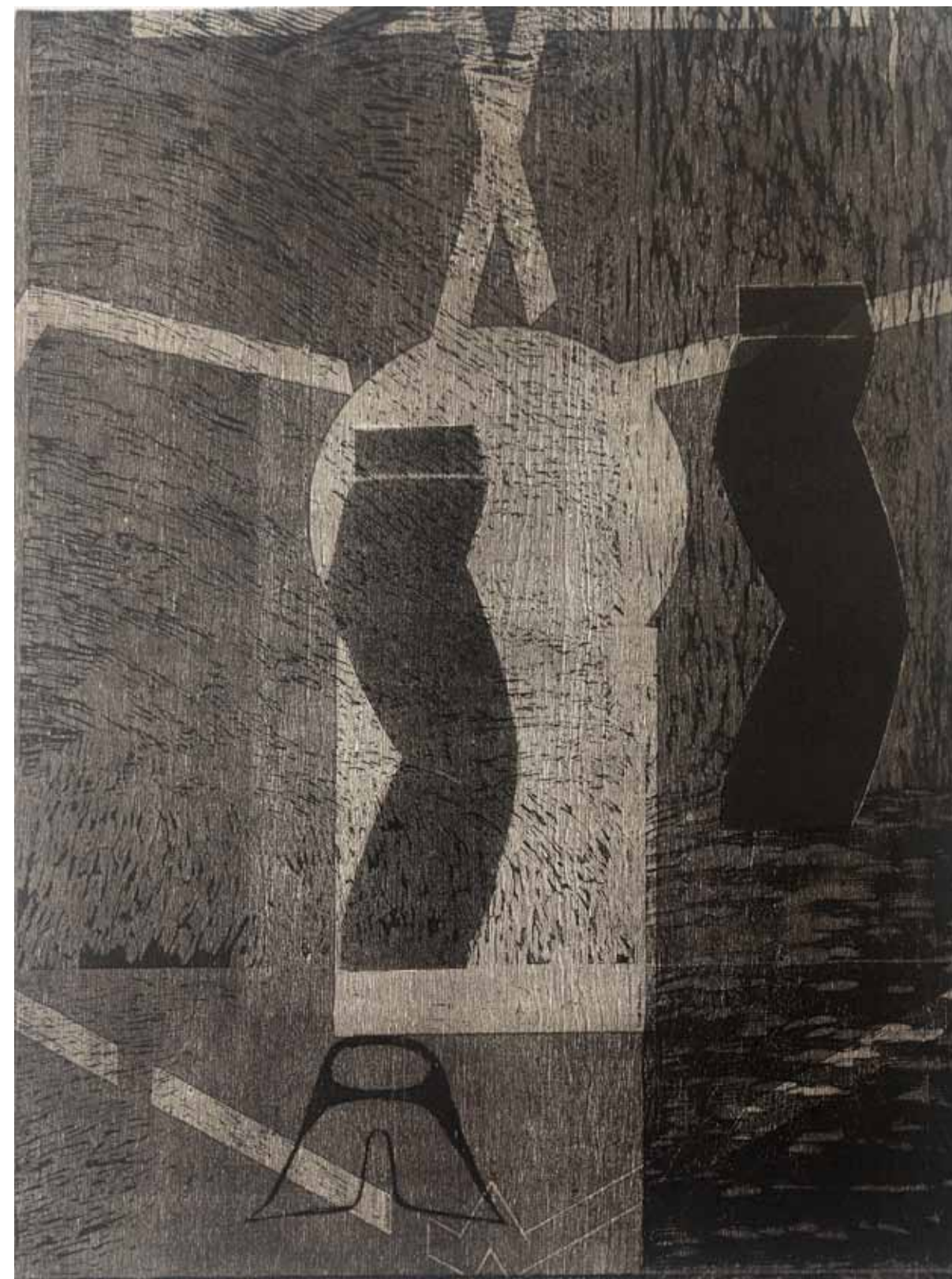
Den här sviten visas för första gången i sin helhet på Berndts utställning på Skövde konstmuseum i samband med releasen av den här boken i februari 2022

Alhambrasviten I, träsnitt, 2002-03, 80 x 60 cm

Alhambrasviten II, akvarellerat träsnitt, 2002-03, 80 x 60 cm

Alhambrasviten III, träsnitt, 2002-03, 80 x 60 cm

NAR MAN SER ETT GAMMALT GOLVUR och följer pendelns rörelse, är det inte svårt att förstå hur lodens tyngd håller det i gång eller hur svängningstiden kan regleras med pendelns längd.

Pendeln är också en bra symbol för den obevekliga riktningsändringen i tid och rum.

Den rör sig från ett labilt läge till ett stabilt jämviktsläge. Vissa forskare hävdar att detta även gäller universum, som från ett läge i extrem ojämvtikt via

”the Big Bang” störtar mot fullständig jämvikt.

Den engelske astronomen och professorn Sir Arthur Eddington, som fram till sin bortgång 1944 var chef för observatoriet i Cambridge, beskrev detta bildliga

samband som ”the arrow of time.” I växelverkan mellan sådana riktningsändringar och kända fysikaliska förlopp kan dessa komma att ändras till innehåll och verkan i en föränderlig värld av oväntad komplexitet och skönhet.

Men för att ta det i rätt ordning. Redan Pythagoras hävdade att ”utan musik faller himlakropparna ner i havet”. Man talade om sfärernas harmoni och menade att den musikaliska skalan följer samma princip som universums uppbyggnad.

En teori som alltjämt visar sig vara fullt användbar när vetenskapsmän i dag söker formulera ”teorin för allt”. Den antyder att det mikroskopiska landskapet fram till gränsens gräns är fyllt av små strängar eller vibrationsmönster som ”Orkestrerar universums utveckling”.

Enligt supersträngsteoretikerna ”blåser förändringens vindar genom ett eolosharpliknande universum”. Universum består alltså av små oändligt tunna elastiska strängar som vibrerar i en oavslutad symfoni. Deras mönster är naturens mest basala beståndsdelar.

Forskarutbildningsnämnden har i dag inrättat kurser i strängteori avsedda för forskarstuderande i fysik. Kurserna avser att ge kännedom om grundläggande egenskaper hos strängteorin och relevanta matematiska strukturer.

I kursplanen finner man fantasieggande rubriker som loopexpansion, no-ghostteoremet, rumtidssupersymetrien och supergravitation.

1800-talets harmonograf är en anordning med pendlar som ritat bilder av musikens harmonier, länkar det synliga till det hörbara och ger

bilder och intrikata mönster av intervaller och övertoner.

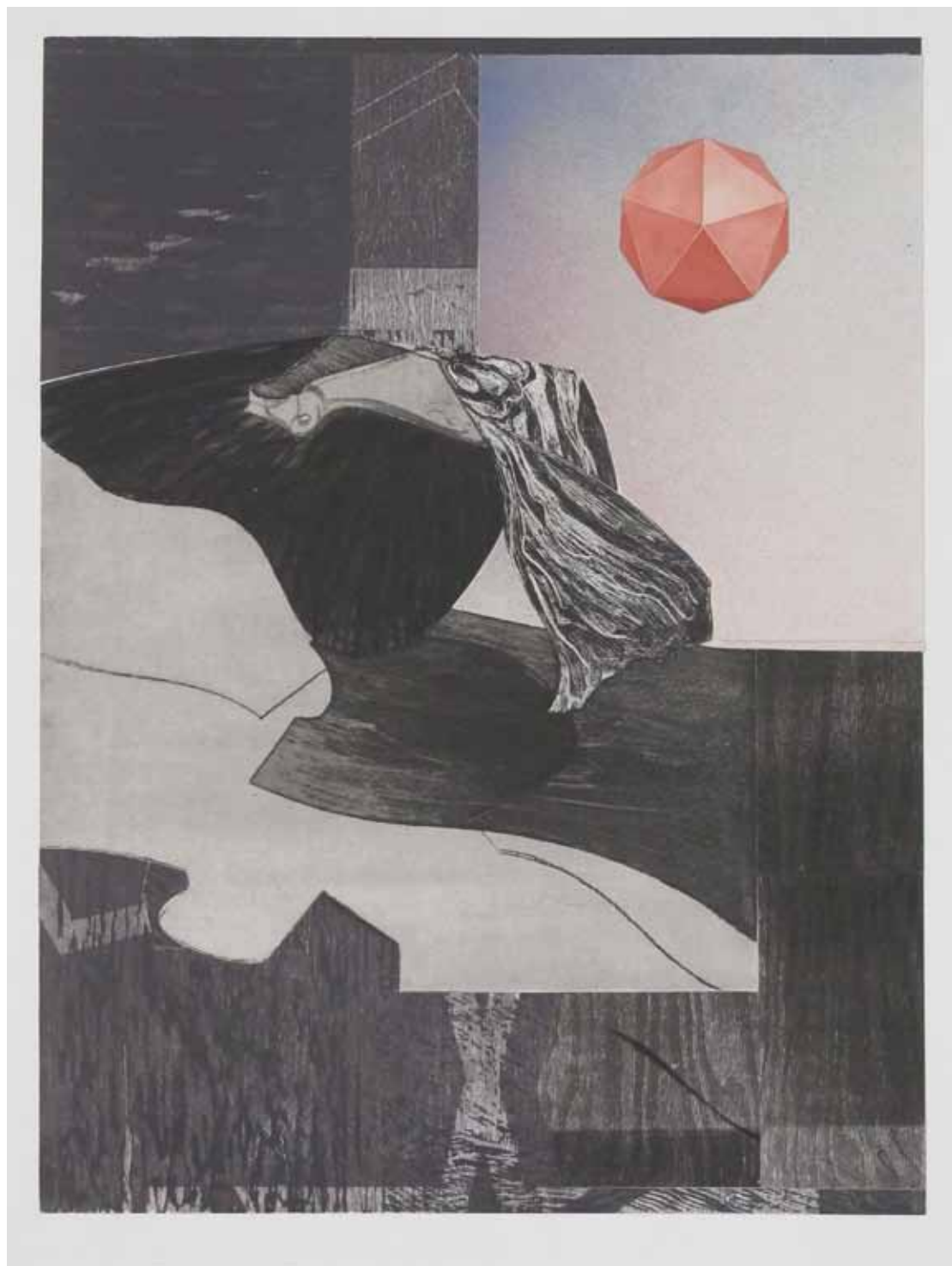
Musikens flyktighet, den dör samtidigt som den föds, sägs vara dess styrka.

Men kvintens graf är inte helt onjutbar den heller!

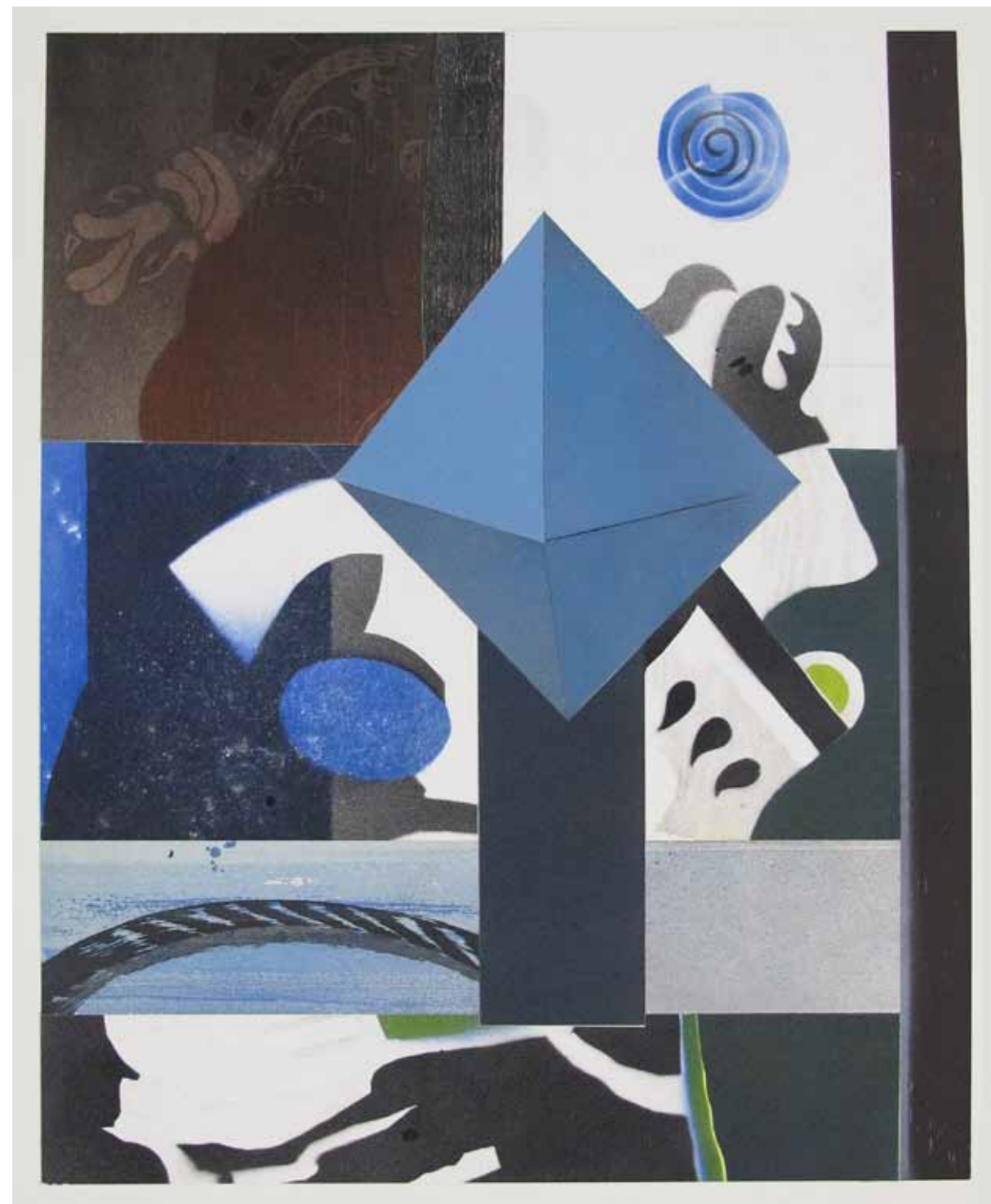
Berndt Jutemar

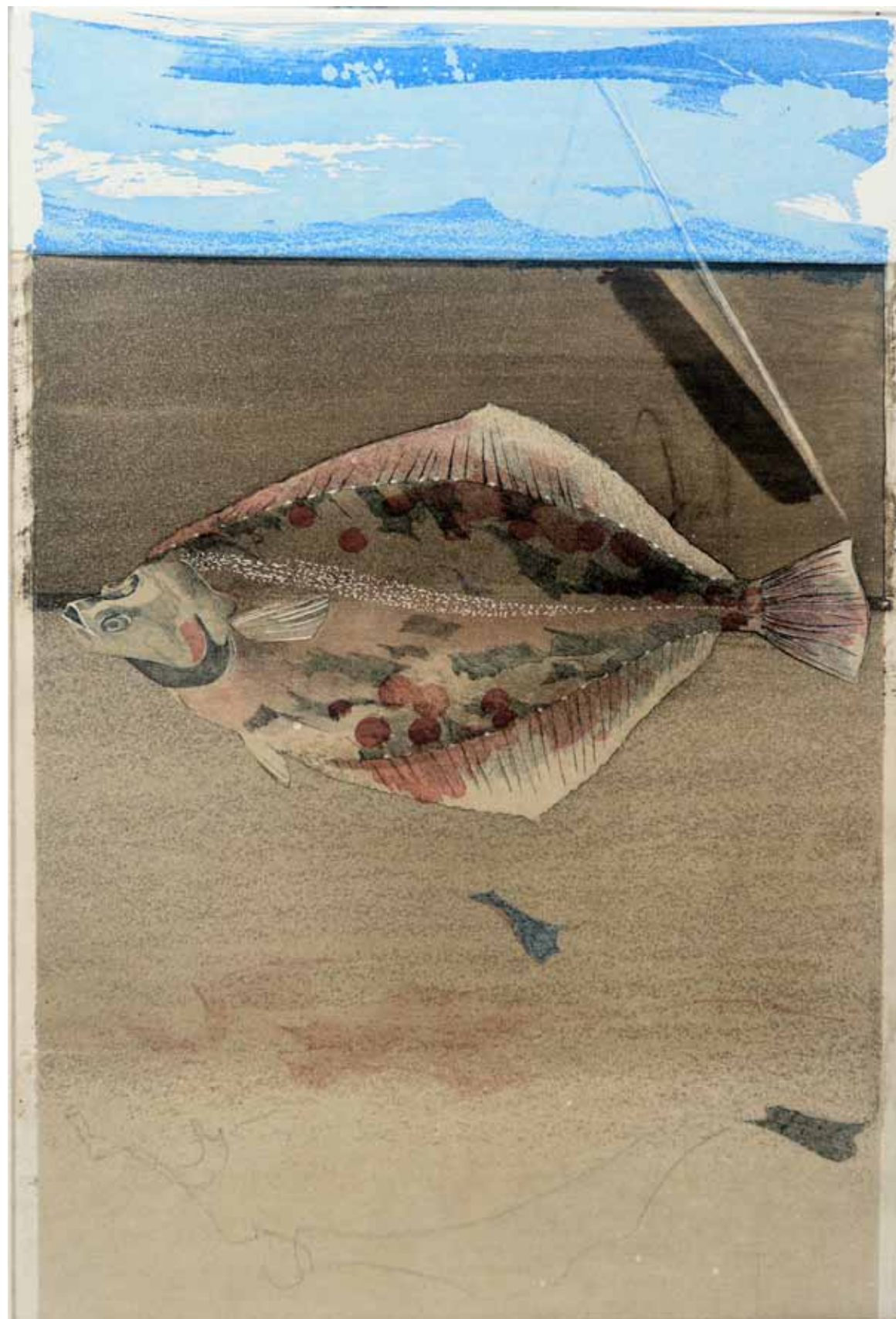
Det svänger III, etsning, 2007, 24 x 24 cm

Vatten, grafiskt collage, 2016, 80 x 60 cm

Vind, grafiskt collage, 2016, 80 x 60 cm

Spätta, etsning, 1985, 49 x 33 cm

Makrill, etsning, 1986, 50 x 35 cm

Jag kommer att sakna det här arbetet. Jag tvekar till och med att kalla det arbete. Det är en odelad glädje att få känna en konstnär och hans konst på djupet. Det handlar här om viktig konst och kulturhistoria som hittills varit oberättad. Alla de konstverk vi jobbat med har en historia som är viktig både som berättelsen om en konstnär och hans kamp och landvinningar med sin konst. Det handlar här om en konstnär vars person är oskiljaktig från hans värv i konsten. Jag känner hans närvaro på varje sida i den här boken.

Berndt är fortfarande aktiv. Hans senaste stensulptur invigdes 2020 och står vackert på en innergård vid ett äldreboende i Mariestad. När vi träffas i slutet av oktober hugger han på några nya stenfigurer.

När detta skrivs på senhösten 2021 är den nu nittioårige konstnären fortfarande aktiv. Skalan är mindre, men skaparkraften och entusiasmen är inte att ta miste på. Hans skaparglädje smittar.

BERNDT JUTEMAR – *minnen som varar*

Text: Bo Borg
Grafisk form: Rune Lindström
Foto och bildhantering: Rune Lindström

Fotografer:
Bo Borg: 58, 123, 127, 182 vinjettbilder
Eva Borg: Författarporträtt, skyddsomlaget
Hans Doverholm: 18–19, 20–21, 130–131, omslag/främre
Ronny Hvass: 6
Berndt Jutemar: 16, 17, 47, 48, 55, 74–76, 79/nederst, 96, 97, 98, 100, 107–110, 115, 119, 124, 125, 180, 181
Dick Järnmark: 221–225
Lars Karlén: 4–5, 64
Rune Lindström: 2, 8, 11, 17, 19, 23, 27–29, 32, 35, 36–37, 39–45, 49, 53, 55, 59, 61, 62–63, 65–71, 73, 79–91, 93–95, 101–106, 111–114, 116–118, 120–122, 127–129, 133–179, 182–220, 226–255, omslag/bakre, skyddsomslag
Samt bildmaterialet ur konstnärens arkiv

Typsnitt: Sabon och Qualion Text
Papper Inlägga: MultiArt Matt 170 g
Repro och tryck: Exakta Print AB, Malmö 2021

Alla rättigheter reserverade till respektive upphovsperson

Boken är tryckt med generösa bidrag från:
Längmanska Kulturfonden och Stiftelsen Grevillis Fond

Förlag: Konstmuseet i Skövde
ISBN 978-91-639-6775-7

